

LITTERATUR

PER DAHL
CARL JOHAN LJUNGBERG:

NYTT OM LITTERATUR

Att fråga vem man är, att söka sina rötter, är en återkommande röd tråd i nyare boks titlar. På den utgivningstekniska sidan noterar vi samtidigt att pocketrevolutionen nu inbegriper en rad kända verk, inte minst klassiker, samt att en ny bokklubb fötts — PocketExpress. Från förlaget Fabel kan man köpa **Bondepraktikan**, Islandssagor, fru Lenngrens skaldeförsök, Snoilskys **Svenska bilder** och Hjalmar Söderbergs **Förvillelser**, allt för högst en femtiolapp vardera. Natur och Kultur erbjuder Voltaires **Karl XII** och Mån-Pocket Radzinskijs **Nikolaj II** i denna utgivningsform.

Nationalencyklopedin har samtidigt hunnit till "kikärt" i sin färska del 10. Där kan man läsa om jeans, jugoslaviska kriget, kapitalism, våra krigarkungar, J M Keynes och mycket annat.

Till självporträttens genre hör tveklöst Sven Delblancs sista bok **Agnar**, en bok skriven under den medicinska respit som författaren fick, och som lät honom skildra sina ångestfyllda tonår

och ett besök hos fadern i Kanada (Bonniers, 178 s). Den estniska författarinnan Viivi Luik berättar i **Historiens förärande skönhet** också om ungdomars konflikter, men mer utifrån hur 1968 års varsel om kommunismens sönderfall tedde sig för baltiska konstnärer och författare (Natur och Kultur, 172 s). Vår egen nobelpristagare Eyvind Johnson väcker nytt intresse igen, och i **Personligt, politiskt, estetiskt** har Bonniers välkommet gjort en rad av hans essäer och artiklar tillgängliga på nytt.

En låt vara mer kollektiv självrannsakan erbjuds omtumlade läsare i årsboken ANNO med undertiteln **Europa i omvandling** (Corona, 287 s). Man häpnar igen över hur många avgörande händelser som tvingats in i år 1992. Något längre tillbaka går TV-journalisten Susanne Palme i reportageboken **Tyst diplomati**, som handlar om det dolda spelet kring Sten Anderssons kontakter med PLO och vad han ansåg vara dess israeliska motpart, men vars representativitet dock kraftigt har bestritts (Norstedts, 245 s).

Om en kulturell mötesplats hon känner väl berättar Jytte Bonnier lätt och humoristiskt i **Manilla — Innanför murarna** (Trevi, 115 s), där vi får en bild av Tor Bonnier och av många gestalter som besökte parets hem på Djurgården, och där svenska seder och opinioner träffsäkert jämförs med det Köpenhamn där författaren är barnfödd.

Om Lars Gyllenstens och Georg Kleins brevväxling **Hack i häl på Minerva** (Bonniers, 316 s) har det skrivits mycket. Det är ett lärt samtal som förs, men borde de båda inte ha valt en annan form än att växla fiktiva brev, vill man fråga, något som lätt blir både pretentiöst och aningen långrandigt? Den finlandssvenske filosofen Georg Henrik von Wrights **Myten om framsteget Tankar 1987-1992** med en intellektuell självbiografi (Bonniers 105 s) är då mer klassisk, men man undrar om inte den i sig kunnige författaren med utfall mot Manchester som förlängning av Jerusalem och Rom mm slår in delvis öppna dörrar.

Svenska historieböcker fortsätter att komma. Sverker Oredsson riskerar inte att få ovett som Herman Lindqvist, eftersom han framlagt sin **Gustav Adolf, Sverige och trettioåriga kriget** med gediget lundensiskt kunnande (Lund University Press, 338 s). Boken är i gengäld mer tungläst, men besvarar ambitiöst frågorna varför Sverige grep

in i kriget 1630, liksom vilka verkningar detta fick.

Om S:t Göran och draken berättar konsthistorikern Jan Svanberg jämte Anders Qvarnström i en bok med samma titel från Tiden (246 s). Vad som möjligen är Bernt Notkes verk i Stockholms Storkyrka beskrivs i sitt tidssammanhang. Dess rika symbolik har utövat inspiration långt fram i tiden, får vi också veta. Med datorn som genialt redskap fångar Ted Rosvall i boken **Bernadotte-ättlingarna** in vår kungaätts breda förgreningar (Rosvall Royal Books, Falköping, 128 s). Den intresserade får såväl en omfattande namnförteckning som stamtavlor.

Lena Wisaeus och Eva Gustavsson skildrar i **Guide till det civila samhället** (Timbro, 110 s) konkreta initiativ för att ordna hjälp, stöd, fritidssysslor med mera för många svenskar i den offentliga sektorns kris.

Vilken moral skall företagare ha? frågar den engelske forskaren Norman Barry i **Fair play** (Timbro, 160 s) och ger exempel både på misskötsel och gott uppträdande. Barry påminner om att hårda lagar ofta kan skada mer än avsett, och att frivillig praxis ofta är bättre än tvång.

I USA drivs en het debatt om landets nya roll i exkommunismens värld, och landet söker sin identitet ej minst i relation till ett Europa som ter sig mer

oroligt än på länge. Om **America's British culture** skriver filosofen Russell Kirk påpassligt i en kort men lödig bok från det vitala förlaget Transaction publishers (122 s). Kirk som i orädd stil citerar Ortega y Gassets iakttagelser om masskulturen och beklagar att klassiska böcker trängs ut vid skolor och universitet ger samtidigt ut **The Politics of prudence** (Intercollegiate Studies Institute, Bryn Mawr, PA, 304 s) där han i sökandet efter vad västerländsk karaktär är ställer upp en rad av sina egna

förebilder. Kirk hävdar att de få röster som 1945 pekade ut kulturkrisen som västerlandets nästa stora framtidsrisk fått mer rätt än de då kunnat ana. I en memoarbok kallad **Better than plowing** (Chicago university Press) ger den amerikanske nobelekonomen James M Buchanan en personlig bild av hur mödosamt hans eget uppbrott ur den vid krigsslutet rådande keynesianismen varit, men också en rad charmiga tankar om sådant som gör livet värt att leva.

KERSTIN HALLERT.:

VÄLFÄRDSSTATENS JANUSANSIKTE

Jämfört med andra västländer saknar Sverige en självständig och livaktig litteratur i den genre som ryms inom ramen för begreppet civilisationskritik. Granskning sker men vanligen genom av regeringen beställda utredningar. Maktutredningen är ett exempel, Lindbeckkommissionens rapport ett annat.

.....
Meningen var ju att hjälpa människorna, inte att ta ifrån dem ansvaret. Helena Rivière. City University Press 1993

Utredningarna väcker hövligt uppseende på debatt- och ledarsidor, enskilda debattörer visas upp i TV inom ramen för avdelningen kuriosa.

Nationens värsting, Bo Södersten, understod sig att ifrågasätta att två miljoner människor i den privata sektorn i längden skulle kunna försörja drygt fyra miljoner understödstagare och offentliganställda. När hans begrepp "närande och tärande" användes av Gunvor Hildén i Rapport för att illustrera ett resone-